

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Приступи Євгена Никодимовича на дисертаційне дослідження Ваколюк Аліни Миколаївни «Розвиток змісту «Фізична культура» як навчального предмета у вітчизняній загальноосвітній школі (1959-1991 рр.)», на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи не викликає сумніву, оскільки в умовах реформування національної системи освіти фізична культура є невід'ємним компонентом освітньої структури, що включає систему фізичного виховання та сукупність спеціальних наукових знань і матеріальних засобів, необхідних для розвитку фізичних здібностей людини, зміцнення її здоров'я.

Фізична культура як складова загальної культури, закладає основи збереження здоров'я та розвитку всіх його складових, використовує комплексний підхід до формування розумових та фізичних якостей і навичок, удосконалює фізичну та психологічну підготовку до активної життєдіяльності, формує пріоритети оздоровчої спрямованості фізичних вправ та забезпечує загальний культурний розвиток особистості.

Навчальний предмет «Фізична культура» спрямований на формування широкого комплексу життєво необхідних знань, рухових умінь та навичок, забезпечення всебічного розвитку фізичних і безпосередньо пов'язаних з ними психічних якостей.

Однак, з огляду на погіршення здоров'я підростаючого покоління необхідне запровадження значних реформ у навчальний предмет «Фізична культура». У пошуках оптимальних підходів до розв'язання означеної проблеми доцільним є звернення до історико-педагогічного досвіду формування та розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у вітчизняній загальноосвітній школі.

З огляду на вищенаведене набуває актуальності дисертація Ваколюк Аліни Миколаївни «Розвиток змісту «Фізична культура» як навчального предмета у вітчизняній загальноосвітній школі (1959-1991 рр.).

Дисертаційне дослідження виконано відповідно згідно плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичного виховання Рівненського державного гуманітарного університету на тему: «Шляхи удосконалення професійної підготовки спеціалістів з фізичної культури» (державний реєстраційний номер 0116U005225).

За твердженням автора, вперше виконано цілісне дослідження проблеми розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у 1959–1991 рр., обґрунтовано періодизацію та визначено тенденції розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у 1959–1991 рр.; виокремлено суспільно-політичні, соціокультурні та педагогічні чинники розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у досліджуваній період; схарактеризовано нормативно-правові та змістові засади розвитку «Фізичної культури» як навчального предмета (1959–1991 рр.); розкрито можливості впровадження змісту навчального предмета «Фізична культура» досліджуваного періоду в сучасному освітньому просторі, введено до наукового обігу невідомі архівні документи.

Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, забезпечено вивченням і критичним аналізом наукових праць та архівних джерел.

До цього слід додати, що автором використано комплекс методів історико-педагогічного дослідження (загальнонаукові, логіко-системний, хронологічно-структурний, проблемно-цільовий, пошуково-бібліографічний, метод термінологічного аналізу, ретроспективний, метод теоретичного узагальнення).

Необхідно відзначити як позитив аналіз історіографії досліджуваної проблеми, опрацьований автором великий комплекс джерел (список використаних джерел складає 443 позиції). Аналізу підлягали: документи та матеріали ІЦДОВО України; правові документи, за якими було простежено зміни у змісті шкільної освіти загалом і в змісті «Фізичної культури» як навчального предмета в 1959-1991 рр. зокрема; нормативні документи, що дали змогу визначити спрямованість змін у змісті «Фізичної культури» та підходах до його реалізації в навчальному процесі досліджуваного періоду; автентичні джерела (праці вітчизняних педагогів і психологів) уможливили аналіз і систематизування ідей щодо відбору,

структурування та реалізації змісту шкільної освіти; наративні джерела сприяли усвідомленню сутності процесів реформування змісту «Фізичної культури» досліджуваного періоду; інтерпретаційні джерела присвячені досліджуваній темі або дотичні до неї та написані в досліджуваний період чи близький до нього хронологічно.

У дисертаційному дослідженні наведено узагальнені результати змістовно-порівняльного аналізу ключових понять: «школа», «загальноосвітня школа», «навчальний предмет», «фізична культура» та «фізичне виховання».

У роботі подано історіографію проблеми, класифіковану за проблемно-хронологічним підходом, обґрунтовано та схарактеризовано її періоди: : 1959–1983 – освітньо-законодавче формування змісту «Фізичної культури» як навчального предмета в загальноосвітній школі; 1984–1991 – трансформація змісту предмета «Фізична культура» у світлі реформи загальноосвітньої школи та досліджень НДІ фізіології та гігієни; 1991 р. – до сьогодні – період модернізації змісту фізичної культури у світлі нових нормативно-правових документів (законів, концепцій, стандартів освіти) в умовах відродження та побудови національної системи освіти.

Виокремлено та охарактеризовано суспільно-політичні, соціокультурні та педагогічні чинники актуалізації проблеми розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у загальноосвітній школі у 1959–1991 рр., серед яких: певне послаблення ідеологічного тиску, розбудова народного господарства та розвиток промисловості, покращення добробуту населення, а також реформи змісту загальноосвітньої школи і водночас перевантаженість учнів, проблема педагогічних кадрів та матеріально-технічного забезпечення шкіл, розвиток масової фізкультури і спорту, необхідність зміцнення здоров'я підростаючого покоління.

Автор стверджує, що трансформацію змісту фізичної культури як навчального предмета вітчизняної школи в досліджуваний період зумовлювали нормативно-правові документи, що регламентували освіту загалом і фізичну культуру як навчальну дисципліну у загальноосвітній школі зокрема.

Проведено порівняльний аналіз навчальних програм та планів з фізичної культури у загальноосвітній школі, з'ясовано, що зміни у змісті програм з фізичної культури розгорталися від необхідності прилучення учнів до занять спортом до

формування в них внутрішньої потреби самостійно займатися фізичними вправами, розвивати фізичні якості, рухову активність на основі врахування рівня їхньої фізичної підготовки, стану здоров'я, віку та статі.

Подане дисертаційне дослідження свідчить про певну наукову зрілість автора, його вміння бачити актуальні проблеми історико-педагогічної науки та розв'язувати їх на достатньому науковому рівні.

Зроблені висновки спираються на матеріали дослідження і засвідчують розв'язання окремих поставлених завдань.

Незаперечним здобутком дисертантки є те, що їй вдалося здійснити цілісне історико-педагогічне дослідження розвитку змісту «Фізична культура» як навчального предмета у вітчизняній загальноосвітній школі (1959-1991 рр.).

Вважаємо за необхідність висловити суттєві зауваження:

1. Назва дисертації виглядала б коректніше за умови викладення у редакції «Розвиток змісту навчального предмету «Фізична культура» у загальноосвітній школі (1959–1991 рр.)»;
2. Викликає здивування ідентифікація періоду дослідження (1959-1991 рр.) як «вітчизняної загальноосвітньої школи», яке вступає в протиріччя з національним самовизначенням України;
3. Формулювання об'єкту та предмету дисертаційної роботи є змістовно ідентичними;
4. Фізична культура є системою, тому вважаємо некоректним вивчення змісту навчального предмету без урахування його структури;
5. Формулювання мети роботи як «дослідити та узагальнити» порушує положення п. 3.4 «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» (Бюлетень ВАК України №6, 2007, с. 10);
6. Мета дослідження, що передбачає виключно дослідження та узагальнення «історико-педагогічного досвіду» унеможливує застосування отриманих результатів у «сучасному освітньому просторі»;
7. Вважаємо, що перше завдання дослідження «Актуалізувати категорійно-поняттєвий апарат, обґрунтувати джерельну базу й окреслити історіографію проблеми дослідження» не передбачає отримання наукового результату;

8. П'яте завдання дослідження «Розкрити можливості упровадження змісту навчального предмета «Фізична культура» досліджуваного періоду в сучасному освітньому просторі» суперечить євроінтеграційному курсу сучасної освіти України;
9. Вважаємо, що застосування ретроспективного методу не може забезпечити задеклароване автором «виявлення можливостей упровадження змісту навчального предмета «Фізична культура» досліджуваного періоду в сучасному освітньому просторі»;
10. Виконання «цілісного дослідження проблеми розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у 1959–1991 рр.» не може вважатися підтвердженням наукової новизни, як стверджує автор, оскільки є констатацією факту проведення дослідження, а не новим науковим положенням. Періодизація ж розвитку змісту навчального предмета «Фізична культура» у 1959–1991 рр. принципово не відрізняється від запропонованої Л. Березівською (2008 р., с. 8 автореферату) на яку власне й посилається автор;
11. Вважаємо, що для вивчення досвіду розвитку змісту навчального предмету «Фізична культура», поданого у третьому розділі дисертаційної роботи, недостатньо виключно аналізу публікацій журналу «Физическая культура в школе» (1959-1991 рр.);
12. Розв'язання п'ятого завдання дослідження («Розкрити можливості упровадження змісту навчального предмета «Фізична культура» досліджуваного періоду в сучасному освітньому просторі») не знайшло свого відображення ані в дисертаційній роботі, ані в тексті автореферату;
13. Обсяг першого розділу дисертаційної роботи не відповідає вимогам, встановленим п. 3.5 «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» (Бюлетень ВАК України №6, 2007, с. 10) та є суттєво перебільшеним (57 сторінок, що становить 33,1% загального обсягу основної частини дисертації);
14. Висновки до дисертаційної роботи мають, здебільшого, характер анотацій та повною мірою не розкривають сутності наукових результатів, отриманих автором.

15. При вивченні періоду 1959–1991 рр., автором використано лише 40 архівних джерел, що не може відображати генеральну сукупність архівних документів цього періоду з проблематики дослідження;
16. Робота лише б виграла, якби здобувачка у дослідженні використала й увела до наукового обігу документи не тільки Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Державного архіву Рівненської області, а й інших областей України.
17. У тексті дисертації відсутні посилання на частину джерел, вказаних у списку використаних джерел;
18. Вважаємо необгрунтованим подання у додатках до дисертаційної роботи матеріалів, які є науковим здобутком інших фахівців та не відповідають вимогам п. 3.7 «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» (Бюлетень ВАК України №6, 2007, с. 11).

Разом з тим, проведений великий обсяг роботи, важливість порушених проблем та науково-практичних завдань, спонукають до висновку, що дисертаційне дослідження «Розвиток змісту «Фізична культура» як навчального предмета у вітчизняній загальноосвітній школі (1959-1991 рр.)» переважно відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. за № 567), а її автор – Ваколюк Аліна Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

ОФЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Львівського державного
університету фізичної культури
імені Івана Боберського

Є. Н. Приступа